

Chris de Stoop

DE BRES

2015

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

*Voor mijn moeder,
en mijn vader zaliger*

Zaligem. De reiziger

‘Luister,’ zeg ik, terwijl ik mijn wagen de stad uit jaag, door de tunnel, onder de rivier, naar de linkeroever. ‘Luister, ik moet je wat vertellen,’ zeg ik, en ik laat de laatste wolkenkrabbers achter mij, en rij in volle vaart de Expresweg op. ‘Ik heb mijn naam van een veevoederfabrikant gekregen.’

‘O ja?’ vraagt zij. ‘Is dat je grote geheim?’

‘Kijk, het ging zo. Mijn vader zat in schulden toen ik op een vroege wintermorgen in 1958 geboren werd. Hij had net een partij kippen verkocht en ging die dag een eerste bedrag terugbetalen aan de meelfabrikant, een man waar hij veel ontzag voor had. Maar door alle zorgen had hij nog geen naam voor mij kunnen bedenken. Toen zei de fabrikant hem om mij dezelfde voornaam te geven als het kind van de reiziger.’

‘De reiziger?’

‘De reiziger is de vertegenwoordiger van het veevoederbedrijf, een handelsreiziger, die van hoeve naar hoeve trekt,’ leg ik uit. ‘Als de boeren in de afgelegen polder met iemand veel contact hadden, was het wel met de reiziger.’

We rijden onder de grijze, ijzeren spoorwegbrug, die het einde van het grondgebied van Antwerpen markeert. Op een groot bord langs de weg staat een rondbuikige raap met veel loof, het wapen van het Waasland, dat eeuwen geleden in Europa als de voedsterwieg van de landbouw geroemd werd. De velden stonden er vroeger vol mee, ik heb 's winters nog rapen moeten trekken tot mijn vingers als ijspegels aan mijn handen hingen, maar nu kan ik nergens nog een raap bespeuren – wel maïs, maïs en nog eens maïs. Op de zijkant van de spoorwegbrug lees ik twee teksten die mij met weerzin en weemoed vervullen. Een reclamebord, in schreeuwerig rood en geel en blauw, voor Meubelplein de Piramiden. En daarnaast, in schijtgele graffiti: 'Stad Steelt Doel'.

Een boogscheut verder verlaten we de Expresweg en razen we over de opgespoten vlakte, langs dokken en pakhuizen, tussen fabrieksschoorstenen en hoogspanningsmasten. De lucht hangt in flarden voor ons, zwarte en grijze stukken tussen hemel en aarde, wanstaltige wolken vol zwavel en roet.

'Het zijn toch die veevoederfabrikanten,' zegt zij na een lange stilte, 'die al die rotzooi in het meel draaien, ons voedsel vergiftigen en de boeren met wurgcontracten aan zich binden? Jij kreeg je naam van de peetvader van de polder?'

'Ja, nee,' zeg ik. 'Het is allemaal niet zo eenvoudig. Ik herinner me hem als een aardige, innemende man met dik wit haar en grote handen die naar bloem en vis roken. Maar later groeide hij uit tot een *bio-industrieel* en liet hij de boeren wel vijftigduizend varkens voor hem vetmesten. Een van die boeren was m'n vader.'

Ik zie het geradbraakte land voor ons liggen, als we de zijweg naar het Fort van Liefkenshoek voorbijrijden. Rechts van de weg staan drie chemische fabrieken te walmen uit al hun buizen en schoorstenen, die als orgelpijpen in de lucht steken. Aan de

andere kant staat een reusachtige verbrandingsoven, omringd door een gebergte van as en afval, waar de kraaien tot aan hun buik in wegzakken.

Onder die smeulende as werd nog niet lang geleden de historische Sint-Annahoeve begraven. Kort daarna stierf ook de herenboer, die als de ongekroonde koning van de polderboeren werd beschouwd. Een man met een passie voor polders, paarden en dikbillen – zijn hof stond bekend als het eerste in het land dat dikbillen kweekte. Hier, in de Sint-Annapolder, leidde hij het grootste boerenbedrijf. Hier leidde hij het boerenverzet. Op zijn doodsprentje stond trots: landbouwer van de Sint-Annahoeve.

De meeste gronden van de Sint-Annapolder bleven, met baggerzand opgehoogd, gewoon braak liggen. Toen enkele ont-eigende boeren, wier gewrichten pijn deden van de melancholie, nog eens een kijkje kwamen nemen, zagen ze in zwart leer gestoken motorrijders rondcrossen over de vroegere velden en weiden. De grond was hard en vol kloven. In een poel dreef een dood varken. Door myxomatose aangetaste konijnen zaten met etterogen rond te kijken. En er liepen verwilderde honden en zwerfkatten, die door burgers op de Expresweg uit de auto gooid waren. Een verziekt, spookachtig landschap, zeker voor wie hier nog de mooiste en beste van alle polders heeft gekend.

Vanaf de verbrandingsoven is het nog net twee kilometer over het Geslecht, vroeger een kronkelige, afgeplatte binnendijk, nu een rechte racebaan met opvallend veel krenge van platgereden dieren en vogels.

Dan doemt de nok van de eerste polderschuur op en duikelen we van de opgespoten vlakke meters naar beneden. Achter de Verkortingsdijk liggen de akkers zoals ik ze van vroeger ken, zwart, nat en dampend. Ver weg, tegen de einder aan, sneeuwt het meeuwen achter een ploeg.

‘Het is echt niet zo eenvoudig,’ herhaal ik, terwijl we stapvoets het dorpje Doel binnenrijden. Twee landmeters met rode jassen en rode wangen kijken vanaf de dijk argwanend op ons neer. ‘Ik heb besloten om terug te gaan,’ zeg ik, ‘toen ik enkele weken geleden in de bres stond, aan de andere kant van de polder.’

Na een weekend van wolkbreuken en slagregens stond ik op een maandag in september naar de watermassa te kijken die de landerijen in stroomde. Recht naar de boerderij van mijn moeder en van mijn vader zaliger – hij hoefde het gelukkig niet meer mee te maken dat zijn aardappelen in de modder zouden rotten en een winter van lege schuren wachtte, dat het land niet ingezaaid kon worden en het jaar al voorbij was nog voor het was begonnen.

De burgemeester had een bres laten slaan in de dijk van de Watergang der Hoge Landen, die vanouds de grens vormde tussen het poldergebied en de zandstreek. Altijd waren het twee verschillende werelden geweest, met een andere landbouw, een andere mentaliteit, een ander volk. De polder met zijn grote boeren en zijn vette, vruchtbare gronden. Het land van de dubbele korenaar. En de zandstreek met zijn keuterboeren en zijn kleine ‘bolakkers’. Mollige akkertjes als kussens, die in koepelvorm werden bewerkt om het water beter te laten aflopen.

De voorbije jaren was het bolakkergebied in zo’n tempo volgebouwd en verstedelijkt dat het hemelwater veel te vlug naar de watergang afvloeide, zodat die het niet meer kon slikken. Dat weekend in september was het water zo snel gewassen, dat het al tot aan de kruin van de dijk kwam. Het stond hoger dan de rioolbuizen die er het huishoudelijke afval van de burgers in loosden, zodat het water opnieuw de huizen in liep. Enkele straten stonden al blank, en de burgemeester moest kiezen tussen bange

burgers en boze boeren, tussen bedreigde meubels en bedreigde velden.

Nadat een kraan een bres gegraven had, spoelde het water als een kolkende rivier de polder in. Door de kracht van de stroming begon de wal af te kalven, en het gat kankerde steeds verder uit. De vloed dook door de kokers onder de Expresweg door, naar de Grote Geule, naar de vijf polderdorpen Meerdonk, Verrebroek, Kieldrecht, Kallo en Doel. Het polderbestuur, dat hier al sinds de Middeleeuwen voor de afwatering bevoegd is, trok in paniek naar de watergang om eigenhandig de bres te vullen. Daarop begon het peil meteen weer te stijgen. De burgemeester liet het gat weer openhakken. Het polderbestuur maakte het weer dicht. De bizarre confrontatie eindigde pas toen de burgemeester procesverbaal liet opmaken en zijn politiekorps opdroeg om de bres dag en nacht te bewaken.

De volgende dag ging de dijkgraaf, een bedachtzame polderboer, die de hele nacht in het pompgemaal van de Stenen Goot gezwoegd had om de poldergemeenschap voor een ramp te behoeden, naar het gemeentehuis. Hij klaagde dat de watergang tot zijn bevoegdheid hoorde en dat de burgemeester hem niet eens om raad had gevraagd. Hij meende in alle bescheidenheid dat de politici de macht van het water niet meer kenden en geen respect voor de polders meer hadden. Hij vond het niet vanzelfsprekend dat de boeren opgeofferd werden om de burgers te sparen. Er was een tijd geweest dat het belangrijker was om akkergewassen te redden dan huisraad. Nog maar een kwarteeuw geleden, tijdens de watersnood van 1974, werden soldaten en studenten ingezet om de oogst te helpen binnenhalen.

De burgemeester rechtte zijn rug.

‘Eruit,’ zei hij.

Die vernedering zou de dijkgraaf niet licht meer vergeten.

Het scheen hem toen, pas toen, alsof hij en de polder definitief hadden afgedaan.

Ik stond die dag naast de bres en zag het water zienderogen stijgen in onze velden met bieten, maïs en aardappelen. En ik moest eraan denken hoe ik op deze plaats, aan de Watergang der Hoge Landen, waar de polders eindigden, voor het eerst met mijn vader had gevochten. En hoe hij het verloor.

Héél mooi, héél typisch, knik ik goedkeurend, als ik naar het centrum van Doel rij, waar hier en daar een hand een gordijn opzij-schuift. Een dorpje met kerk, klooster, pastorie, een molen, een paar winkels en cafés, een parkje, een haventje, en een machtige Scheldedijk die hoger dan de hoogste daken reikt. Hoogspanningslijnen in de lucht, kolossale koeltorens in de achtergrond en een eerste krater op de plaats waar vroeger café De Welkom heeft gestaan. En zwarte vlaggen natuurlijk, al zolang als ik leef.

‘Het lijkt wel New York in miniatuur,’ zegt zij, want de korte, kaarsrechte straten kruisen elkaar als op een dambord. Het dorp is niet spontaan gegroeid zoals de straatdorpen uit de omgeving, maar werd na de inpoldering planmatig aangelegd door landmeters en architecten. Vierkant als een wafelijzer.

‘Laten we er eerst eens rustig doorheen rijden,’ stel ik voor, maar ik ben nog niet uitgesproken of het ligt al achter ons. Driehonderd huizen met bijna duizend mensen, tussen een molen met geketende wieken en een scheve kerktoren die een meter overhelt, meer stelt dit grensdorp niet voor.

Onder de dijk, achter de kerncentrale, staan drie verlaten, afstandse boerderijen. Door klimop overwoekerd, de luiken dichtgetimmerd, half afgebroken. Van de laatste hoeve staat alleen de schuur nog overeind, met de naam op de gevel: ‘Bevrijdingshoeve’. De boer heeft zijn boeltje verkocht en is naar Canada

gevlucht. Nog een paar honderd meter verder rijd je ongemerkt over de Zeeuws-Vlaamse grens en bots je op het Verdrongen Land. Daarachter is er niets meer, tenzij het wad en het water.

Ik keer naar het dorp terug langs de Oostlangeweg. Op de verzopen velden staan honderden wilde ganzen zich snaterend vol te vreten met de aardappelen die door de overstroming niet gerooïd konden worden.

‘Een dorp dat nog leeft van diepvriezer en moestuin,’ zeg ik. ‘Maar helaas blijven hun aardappelen dit jaar wel in de modder zitten.’

‘Ach, we hebben jarenlang gigantische landbouwoverschotten gehad,’ zegt zij.

‘Het werd er nu eenmaal bij de boeren ingeramd: produceren, produceren, produceren,’ zeg ik. ‘Net zoals bij de burgers: consumeren, consumeren, consumeren.’

‘Jammer voor je moeder, die bres,’ zegt zij. ‘Maar eigenlijk heeft die burgemeester gelijk. Zijn inwoners zijn nu bijna allemaal burgers. Hij komt op voor zijn mensen.’

‘O ja? Voor hun meubels, zal je bedoelen.’

‘Wees toch redelijk. Ik moet er niet aan denken dat mijn tapijt onder een modderbrij zou zitten, dat mijn ladekast helemaal in het water zou staan...’

‘Ik weet wel waar je die kast gekocht hebt,’ zeg ik. ‘In het meubelparadijs dat zichzelf de Piramiden durft te noemen. Dat betonnen prefab-complex met z’n torentjes aan de Expresweg, waar in het weekend duizenden meubeltoeristen toestromen. Soms zetten ze hun wagen zomaar op het erf van m’n moeder – ook al zijn er ruime parkeerterreinen, waarvoor een oude hoeve en een schaapskooi werden afgebroken.’

Als ik de meubeltoeristen in het midden van de straat zie lopen, met dikke catalogi onder de arm en meeneem-meubels op

de rug, moet ik er altijd aan denken dat die Piramiden gebouwd zijn op onze beste wei. Wat een mooie, malse weide was dat, vol klaver en boterbloemen. Heel mijn jeugd heb ik daar de koeien naartoe gedreven, loslopend door de straat. En heer en meester was Carlos, ons boerenpaard. Tot hij uit de wei brak en verongelukte...'

'Lucht dat op?' vraagt ze, en ze legt haar hand op mijn voorhoofd alsof ze mijn temperatuur wil meten. 'Dan mag je me nu het verhaal van die hengst vertellen.'

Waar nu de Piramiden staan, was in de twaalfde eeuw het domein van de abdij van Saleghem. In een charter van die tijd staat dat de graaf van Vlaanderen aan de kloosterlingen de woeste gronden 'tussen het woud van Koningsforeest en de villa van Bardemara' schonk. Telkens als een stuk grond werd overgedragen, moest de grafelijke hoornblazer met zijn paard om het land heen rijden. Het gebied werd deel van de Heerlijkheid van Meerdonck ende Saleghem. De broeders en paters bouwden hier de eerste dammen en verpachtten de drooggelegde akkers en weiden. Er zijn nog pachtboeken bewaard waarin staat hoe die vroegste boeren de sloten moesten ruimen en de dreven onderhouden.

Zo is hier de landbouw begonnen, 'de eerbiedwaardigste en nodigste van alle nijverheden', leerde ik van onze pastoor, die heemkundige teksten schreef in het parochieblad. Toen zagen we nog geen meubeltoeristen komen, maar wel amateurarcheologen, die op ons land met metaaldetectoren en wichelroedes naar potscherven en 'kloostermoppen' uit de Middeleeuwen zochten.

De kleine Zaligempolder, tussen de Zaligemdijk en de Groene Dijk, was mijn eerste territorium, nog voor ik groot genoeg

was om dieper in het poldergebied door te dringen, naar Doel en het Verdrongen Land. Onze lange, zware akkers liepen in het noorden dood op de krek en moerassen van de Grote Geule. De schalere gronden in het zuiden, grenzend aan het zandgebied, werden de Triest genoemd. Mijn favoriete plek, met veel waterpoelen, rietkragen en houtwallen, was het Klein Paradijs, een naam die al op oude kaarten is terug te vinden. Daar bouwde ik schuilhutten en bespiedde ik vogels. 's Avonds kwam ik met eendenkuikens en konijnenjongen onder mijn anorak naar de boerderij terug. Maar al wat ik in een kooi stopte, ging dood, leerde ik al vlug tot mijn verdriet.

Een aristocratische, Franssprekende chirurg uit Antwerpen had in de Zaligempolder zijn buitenverblijf, een groot wit landhuis met fluwelig rieten dak. Ik zag hem als een indringer in mijn rijk tussen Triest en Klein Paradijs, en ik wou hem weg hebben. Hij bracht er de weekends en vakanties met zijn gezin door, en dan kwam ook hun Congolese dienstmeid mee. Dat was in die jaren nog een opzienbarende belevenis voor de boeren, die nog nooit een zwarte vrouw gezien hadden. In het jachtseizoen kwam de chirurg met zijn vrienden op het overvloedige wild schieten, ook op onze velden. Voor elke akker waarop hij mocht jagen, gooide hij een grote haas bij ons op het erf, wat toen de gebruikelijke jachtvergoeding was. De haas hing boven het keldergat dagenlang te besterven, tot zijn poten bijna losschoten van rijpheid, en dan smakten we hem op met veel appelmoes en rozijnen.

Toen ik op een dag in de kreek van de Zaligem, waar de chirurg zijn steiger had, enkele vislijnen nakeek, zag ik een spartelend visje met papieren oogjes en glazige vinnen aan de haak. Ik schoot vol sentiment, ik vernielde het dure hengeltuig, en het ernaast gemeerde roeibootje kantelde ik om in het lis. Enkele

uren later kwam de chirurg, die wel wist dat niemand anders dan ik dat gedaan kon hebben, met zijn Mercedes ons erf opgereden, gevolgd door een politiewagen. Ditmaal niet met een haas in zijn weitas. Nee, bitsig kijkend, en toen hij mij eindelijk onder de Leuvense stoof zag zitten, met zijn lange chirurgenvingers naar mij wijzend. Ik zag tot mijn verstomming hoe die grote, forse vader van mij, anders oersterk en messcherp, nu bijna niets durfde terug te zeggen.

‘Als hij dat nog eens doet, dien ik écht een klacht in,’ besloot de Antwerpse chirurg, om daarna driftig naar buiten te benen.

‘Doe wat ge niet laten kunt,’ mompelde mijn vader.

Ik kon nog net als een wervelwind wegstormen, voor hij zijn klompen achter mij aan smeed. In het kleine kalverhok in de boomgaard, achter de grote schuur, waar ik me altijd terugtrok als ik iets verkeerds had gedaan, of iets verkeerds wou gaan doen, vervloekte ik de chirurg. Ik kreeg een bloedhekel aan die Antwerpse ‘sinjoren’, die zich in de polder boven de boeren verheven voelden en kwamen jagen op de dieren die mij zo na aan het hart lagen.

Die stadsmussen, wat wisten zij van het platteland.

‘Die steepijpers,’ zoals mijn kleine, tengere, zorgelijke moeder zei toen ze mij uit het kalverhok kwam halen om te komen eten.

‘Wat zijn steepijpers?’ vroeg ik.

‘Dat zijn burgers, maar dan de ergste,’ zei ze met toegeknepen neus alsof de aardappelen weer aangebrand waren.

Nooit heb ik precies geweten waar het woord ‘steepijper’ vandaan kwam, maar dat wij de tegenstelling tussen boeren en burgers met de moedermelk meekregen, mag je gerust wel stellen...

‘Ik had je toch gevraagd om me het verhaal van de hengst te vertellen,’ onderbreekt zij me.

‘Ach, jij hebt geen geduld,’ zeg ik.

‘Typisch voor een Antwerpse steepijper zoals ik,’ zegt ze.

De uit Antwerpen oprukkende beschaving zou de dood van Carlos worden, een vurig trekpaard, het enige paard dat ik op onze boerderij gekend heb. Begeesterd kon ik toekijken hoe mijn vader hem roskamde, hem vriendelijk toeknorde, hem optuigde en de leidsels strelend beroerde. Waarna die plumpe massa, die dan in beweging moest komen, gewoon koppig bleef staan.

Het onhandelbare dier had een tors van mahoniehout, dikke manen als lianen, een brede rug waarop meer zitplaats was dan in een personenwagen. Het Vlaamse boerenpaard, een van de drie triomfen van onze fokkers, was over de hele wereld uitgevoerd, maar dat was lang voor mijn tijd gebeurd. Van de twee latere foksuccessen, het zwarte piétrainvarken en het witblauwe dikbilrund, zou ik wel nog de steile opgang meemaken, de harts-tocht die zij deden oplaaieren, en de ondergang van de boerenlandbouw waartoe ze hun fatale bijdrage leverden.

Van de roemrijke, gespierde trekpaarden was Carlos een van de laatste exemplaren in de Zaligem. Al lang voor de boerenzonen massaal door de haven werden aangezogen, werden de boerenpaarden daar opgekocht en ingezet als ‘natiepaarden’ – beiden, zowel de zonen als de paarden, hadden er de reputatie van harde werkers. Maar Carlos leidde nog een prinsheerlijk leven in de polder. Waar hij, dwars en bokkig, voor niets goed was. Als je ‘ju’ riep, ging hij achteruit. Als je ‘eirom’ riep, stapte hij ineens naar voren. Veel moest hij niet meer doen: een aardappelpootmachine, niet groter dan een bakfiets, over het veld trekken, terwijl ik achterop zat om de bintjes via een scheprad in de

grond te poten; en de kanten van de akkers ploegen, omdat mijn vader met zijn nieuwe tractor niet zo dicht bij de sloot durfde. In die overgangsjaren stierven veel boeren onder hun tractoren, omdat ze de machines nog niet beheersten, en omdat de trekkers nog zo vaak kantelden.

Het grootste deel van zijn tijd bracht Carlos nietsdoend door in zijn kleine, muffe stal, waar niet eens een raam was, alleen een uilengat, of op zijn heerlijke klaverwei. Maar de weide werd in die jaren al gedeeltelijk onteigend voor de Expresweg van Antwerpen naar de kust.

De Expresweg zou deze achterlijke streek ‘ontsluiten’, zo werd gezegd. Net zoals een barende vrouw zich centimeter na centimeter ontsluit om nieuw leven te brengen. In de jaren dertig, toen de eerste tunnel onder de Schelde werd gegraven, was er al vijftien kilometer ontsluiting tot in Kallo, maar verder was men toen niet gekomen. Pas eind jaren zestig werd de Expresweg helemaal doorgetrokken, zodat de Antwerpenaars in een uurtje van de ‘Konijnenpijp’ onder de stroom door naar het mondaine strand van Knokke konden rijden, en niet langer genoeggen hoefden te nemen met een dagje naar Doel-aan-de-Schelde. De boeren, die niet wisten wat vakantie was, moesten met hun trage landbouwtuigen over de Expresweg, die al snel de Dodenweg zou worden genoemd.

Recht als een liniaal sneed het beton door de Zaligempolder, door het domein van het middeleeuwse klooster, en dus ook door de wei die mijn vader pachtte. Later zou de baron, die eigenaar was van de wei, de rest laten verkavelen voor de Piramiden. De baan werd aangelegd door Snikker, een beruchte parvenu, een omhooggevalen, altijd knoeiende schurk, die dankzij het manna van de openbare werken in de gouden jaren zestig stinkend rijk geworden was. Hij bouwde zich een protserige villa,

reed met patselige wagens, en zoop zich laveloos in de poldercafés, waar hij de boeren in hun gezicht uitlachte.

Na schooltijd stond ik ademloos naar het peloton bulldozers en ‘buikgravers’ te kijken, vreeswekkende vuurspuwende machines, waarmee Snikker zich oorverdovend en onstuitbaar een weg achter onze boerderij baande. Om de berm van de Expresweg met zand op te hogen, werd midden in de Zaligem een enorme put gegraven, die nadien de Put van Snikker genoemd werd. De vierkante groeve stak lelijk af tegen de bochtige kreken van de Grote Geule. Als ik in mijn kleiner wordend Klein Paradijs, nu in de hoek tussen de Expresweg en de Put van Snikker geprangd, naar het moeras zat te turen, bedacht ik soms ingewikkelde scenario’s om Snikker aan zijn eind te laten komen, door hem in zijn eigen put te verdrinken of hem op zijn eigen beton plat te rijden als een egel.

Al kort na de openstelling van de Expresweg brak Carlos door de omheining van zijn weide om pal op de nieuwe baan te gaan staan, een dom, reusachtig obstakel in het donker van de nog onverlichte weg, met zijn zware kop richting Antwerpen. Een klein autootje reed tussen zijn hoge voorpoten in. Het zag er nadien als een ingedeukt soepblik uit, maar niemand werd gewond. Alleen Carlos werd mankend, bloedend naar de boerderij gesleept, de politie sprak al van afmaken, maar Meester Mus wilde hem nog een kans geven. Ik moest zwarte zeep gaan halen waarmee zijn diepe buikwonde voortdurend moest worden ingesmeerd. Ik zie me nog als negenjarig jongetje dodelijk bedroefd in de schemerige stal staan, in die ranzige geur van bloed, mest, zeep en paardenvlees. Mijn liefdevolle zorgen hielpen niet, want kort daarop moest Carlos toch naar het slachthuis, wat mij erg raakte.

Meester Mus, zoals de lokale ‘paardenmeester’ of veearts

toen genoemd werd, was een van de notabelen van de boerengemeenschap die ik altijd geboeid volgde, al was het maar omdat ik zelf voor de veeartsenij was voorbestemd. Altijd wanneer Meester Mus op het erf kwam, moest er een wasteil met warm water en een rekje handdoeken klaarstaan. Soms eiste hij zelfs vers ondergoed.

Toen hij na het werk in de keuken een borrel zat te drinken, zei hij dat niet alleen de Expresweg ons de vooruitgang moest brengen. Hij sprak ontroerd over zijn ouderlijke hoeve in Doel, die onteigend en afgebroken zou worden voor de uitbreiding van de haven. De Kalishoeve, een van die schitterende herenhoeves. Dicht bij die andere, ten dode opgeschreven hofstede van de oude boerenadel, de Sint-Annahoeve.

‘In de toekomst varen er schepen over en kan je er paling vangen,’ zei Meester Mus, wat erg tot mijn verbeelding sprak.

Wanneer ik met mijn vader op de tractor meereed om bieten naar de suikerfabriek van Kallo te brengen, we moesten dan de hele Wase polder van west naar oost doorkruisen, wees hij aan waar Meester Mus geboren was. Dan kneep ik mijn ogen tot spleetjes en zag ik een denkbeeldige boot over de akkers glijden.

Mijn vader keek erg op naar de grote polderboeren, die zelf echter weinig respect hadden voor een boer uit de Zaligem, de allerlaatste polder, aan de rand van het zand. Niets kon hem méér krenken dan wat een polderboer bij de fabriek van Kallo hem ooit honend toeriep, na eerst een geringschattende blik op onze suikerbieten geworpen te hebben.

‘Gij komt zeker van de bolakkers?’ vroeg hij.

Nadat ik de wagen voor de kerk van Doel geparkeerd heb, lopen we zwijgend naar het oude huis dat naast het kerkhof staat, met de zijgevel naar de straat, achter enkele scheefgewaaide bomen.